

Zagreb, 15. listopada 2008.

Predmet: Očitovanje o Odluci o korištenju starijih hrvatskih novina u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu od 15. travnja 2008.

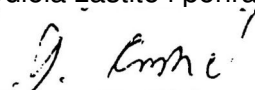
Općenito je novinski fond, ne samo u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu, već i u ostalim hrvatskim knjižnicama izuzetno fizički ugrožen, što su potvrdila istraživanja Komisije za zaštitu knjižnične građe Hrvatskog književnog društva. Zbog svog kulturno povijesnog značaja novine pripadaju kategoriji kulturnog dobra i kao takve nas obvezuju na sustavno čuvanje i zaštitu. To znači da nije dovoljno očuvati samo sadržaj novina, nego novine kao materijalno kulturno dobro koje svjedoči o povijesti tiskarstva i grafičke kulture sredine iz koje potječe. Dobro je poznato da se novine tiskaju zbog velikih naklada na jeftinom papiru, što znači na papiru loše kvalitete čija je trajnost kratkog vijeka, pogotovo ako nisu prikladno zaštićeni i pohranjeni. Osim toga, novine izlaze u obliku letaka, nepovezanih listova koje je potrebno uvezati i ukoričiti kako bi se sačuvale. Zbog veličine formata novine su nespretne za manipulaciju i dodatno se oštećuju prenošenjem, listanjem i vraćanjem na police. Novine su specifične i zbog svoje obimnosti i traženosti. Tijekom vremena na novinama su ostavljani tragovi mnogih čitatelja, dobronamjernih, koji bilješkama upozoravaju na pogrešne datume, otkrivaju osobe iza inicijala i sl., i nedobronamjernih, koji izrezuju oglase, zaokružuju članke olovkama, bojicama i sl., te onih koji slučajno proliju tintu, a ova kasnije „progrize“ papir, koji u žurbi listanja naprave poderotinu u listu, ili onih koji rješavaju križaljke. Znoj i masnoća s prsta i dlana, dugotrajno izlaganje svjetlu, učestalo presavijanje listova, ravnanje uveza kako bi se mogla vidjeti sva slova i si., uopće dodir čitatelja i novina povezan sa slabom kvalitetom papira na kojem su tiskane novine doveo je do zabrinjavajuće degradacije papira i oštećivanja tiska starih hrvatskih novina (do 1950.)

Stoga je novine u svrhu zaštite bilo nužno udaljiti od korisnika i ponuditi sadržaj novina na drugom mediju. Tako se zaštićuje građa, a ujedno se javnosti omogućuje dostupnost sadržaja u mikrofilmskom ili digitalnom obliku. Programom zaštite nacionalnog fonda starih novina u NSK utvrđen je prioritet novina prema vrijednosnim kriterijima i načelima IFLA-e. Do sada su se uglavnom metodom laminacije restaurirala najoštećenija godišta, nakon što su prethodno izrađene mikrofilmske kopije (najtrajniji medij za pohranu kopija tiskanih izvornika). Pri izradi mikrofilmskih kopija nastoji se koliko je god moguće kompletirati svako pojedino godište, pa se pojedini primjerci novina posuđuju iz drugih knjižnica. Ove godine, nakon donošenja Odluke o korištenju starijih hrvatskih novina u NSK, a na koju smo bili primorani zbog zabrinjavajućeg stanja našeg novinskog fonda, poduzete su hitne, po mnogima radikalne, mjere u svrhu *spašavanja najugroženijeg dijela hrvatske kulturne i povijesne baštine*. Provedene mjere zaštite starijeg novinskog fonda sukladne su Smjernicama za zaštitu knjižnične građe koje je donijela IFLA, kojima se zabranjuje korištenje vrijedne knjižnične građe u izvornom obliku. Prema istim smjernicama izrađen je Pravilnik o zaštiti knjižnične građe (2005.) kojim se uređuju mjere zaštite i očuvanja knjižnične građe i to uvjeti čuvanja, način pohrane i oblici korištenja knjižnične građe. (Članci 22., 23. i 24. definiraju postupanje sa zaštićenom građom i način korištenja).

Problem se javlja samo kod starih mikrofilmova neujednačene kakvoće i upitne čitljivosti. U tom je slučaju iznimno moguće korištenje (kratkotrajno) restauriranih novina sve dok se ne provedu novi postupci mikrofilmiranja ili skeniranja. Korištenje restauriranih novina nije u skladu s preporukama IFLA-e.

I na kraju, nije naodmet podsjetiti da obveze čuvanja i zaštite kulturne baštine proizlaze iz međunarodnih ugovora o zaštiti kulturnog dobra i Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. Stoga je Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu dužna na najbolji mogući način skrbiti o zaštiti novinskog fonda kao neodvojivog dijela povijesti i kulturnog identiteta Hrvatske.

Voditeljica Odiela zaštite i pohrane knjižnične građe:

Mr. sc. Dragica Krstić, konzervator savjetnik